

Nimic nu valorează mai mult decât ziua de azi. (Goethe)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

ANUL IV, NR.8

AUGUST 2023

APARE LUNAR

GAZETA TRANSILVANIEI

Numărul 2 din 15 februarie 1875. Preț: 10 bani. Distribuție gratuită în oraș.

Anul XXXVIII.

Se publică în fiecare săptămână, pe ziua de luni. La începutul fiecărui an se publică un număr suplimentar.

Nr. 2 Bradova 219 lei/anul 1875.

La apelul ei...

Inteligenta română de Basaj, intrată în conștiința sa...

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

ÎNFIINȚAREA BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE CONSEMNAȚĂ ÎN PRESA DIN TRANSILVANIA

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

„Căci, în ziua aceea, când se va face apelul ei..."

UN FAPT RECUNOSCUT - UNIREA TRANSILVANIEI CU ȚARA

pag. 12

VARTOLOMEI MĂZĂREANUL

„ÎNDREPTĂTOR AL ȘCOALELOR DOMNEȘTI, EPISCOPEȘTI ȘI MĂNĂSTIREȘTI DIN MOLDOVA”

pag. 10-11

TRAIAN VUIA

UN PIONIER AL AVIAȚIEI MONDIALE

pag. 4-5

O MOLDOVĂ COSMOPOLITĂ ... DAR FĂRĂ MOLDOVENI

pag. 8-9

LA PLIMBARE

PRIN VECHIUL BUCUREȘTI

pag. 6-7

ANA BRÂNCOVEANU DE NOAILLES

Ana Brâncoveanu de Noailles, poetă și publicistă franceză de origine română, a fost fiica lui Grigore Brâncoveanu și a Ralucai Musurus, descendentă dintr-o veche familie boierească românească. A primit, potrivit rangului și uzanțelor vremii, o educație aleasă, familiarizându-se de timpuriu cu literatura franceză. La 13 ani a publicat primele versuri, ciclul de poeme *Litanies* (1889), în „Revue de Paris”. A fost de asemenea semnatara unor albume precum *Le cœur innombrable* (Înimi fără de număr, în traducerea lui Virgil Bulat, 1901), *L'Ombre des Jours* (Umbra zilelor, 1902). În următorii ani a abordat și un alt registru literar, cel epic,

publicând *La nouvelle Esperance* (Noua speranță, 1903), *Le Visage émerveillé* (1904) și *La Domination* (Dominația, 1905). Experimentul său narativ a fost primit cu oarecare reticență de critică. După o perioadă de doi ani, Ana Brâncoveanu se întoarce la poezie, publicând volumul *Les Éblouissements* (Străluminările, 1907), girat de însuși Marcel Proust. Interesată să cunoască și alte zone culturale europene, dar și să-și îngrijească sănătatea, conesa de Noailles întreprinde călătorii în Italia, Spania și Portugalia. La propunerea lui N. Iorga, Anna de Noailles devine, la data de 25 iunie 1925, prima femeie admisă în Academia Română, ca membru de onoare.

ÎNFIINȚAREA BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

Patru publicații periodice, adresându-se românilor din Transilvania, consemnează știri despre Societatea Literară Română de la București, la începuturile activității sale. Este vorba despre: „Familia” de la Pesta, apărută în 5/17 iunie 1865, „Gazeta Transilvaniei” de la Brașov, inițiată, cu titlul „Gazeta de Transilvania”, încă din 12 martie 1838, „Albina” de la Viena, cu prima dată de apariție 27 martie / 8 aprilie 1866, exact în momentul în care se puneau bazele societății literare bucureștene, și „Arhivă pentru filologia și istoria”, editat la Blaj și tipărit la Sibiu, sub îngrijirea lui Timotei Cipariu, începând cu 1 ianuarie 1867, exact anul în care s-au pus bazele Bibliotecii Academiei Române.

Declarația din ședința inaugurală a Societății, la 6 august 1867, a Episcopului Dionisie Romano – despre cum „nu a decurs la fel de lin cum se prefigura din entuziasmul exprimat de proprietarul colecției în ședința inaugurală” am citit în primul volum dedicat primilor ani de istorie a acestei biblioteci („Istoria Bibliotecii Academiei Române”, vol I: 1867-1885, București, Editura Vremea, 2022, p. 17). Opinia publică transilvăneană afla despre aceasta, la 16/28 august 1867, deodată, din „Albina” lui Vasile Grigoroviță și „Familia” lui Iosif Vulcan, unde a fost reprodus un articol din „Românul”, publicat de C.A. Rosetti, la București. Relatarea ședinței inaugurale menționează: „Eminența Sa, arhiepiscopul de Buzău, a luat apoi cuvântul și a demonstrat valoarea unei limbi și cum înălțarea sau decăderea unei națiuni se resimte din gradul de cultură sau <de> decadență a limbii ei. Apoi amintește că dl. Laurian, în discursul său, a zis că biblioteca lui Constantin Cornescu Olteniceanu, care conținea monumente remarcabile pentru limba și literatura română, s-a pierdut. Nu s-a pierdut, domnilor, zise S<finția> Sa, ea este la mine și sunt fericit că o pot pune la dispoziția Societății Literare”. („Familia”, nr. 33 din 16/28 august 1867, p. 397-398; cu grafie un pic diferită, „Albina”, nr. 90 din 16/28 august 1867, p. 2). Articolul din „Românul” bucureștean este preluat și de Iacob Mureșanu, în „Gazeta Transilvaniei”, împărțit în două fragmente, dintre care al doilea, conținând discursul Episcopului Dionisie Romano, apare în numărul din 23 august / 4 septembrie 1867. Dar și în numărul din 19/31 august, citim despre o donație făcută în 12/24 august, special pentru viitoarea bibliotecă a Societății: „25 exemplare din «Poesii populare ale românilor» coordonate de Vasile Alecsandri, dedicate M<ajestății> Sale, Doamnei Elena, tipărite cu

spesele Azilului Elena Doamna în București, 1867, 8° mari, pe 416 pagini, cuprinzătoare de 55 balade, 80 doine, 50 hore și încă un supliment de 16 cântece, în sumă de 201 piese, se depuseră pe masa Societății, ca trimise din partea respectivei Eforii pentru membrii și pentru viitoarea bibliotecă a Societății. La această ocaziune, dl. Vasile Alecsandri, care sosind din călătoriile sale numai cu o zi mai înainte, se afla în ședință, fu întâmpinat de către membri cu multă căldură și cu acalamațiuni cordiale” („Gazeta Transilvaniei”, nr. 65 din 19/31 august 1867, p. 259). În numărul 9 din anul întâi al revistei „Arhiva pentru filologia și istoria”, Timotei Cipariu publică informații despre și cu titlul „Societatea Academica Romana”, insistând asupra unor detalii care consideră că fuseseră ignorate de celelalte publicații: „Precum am promis în numărul trecut, am venit acum a da o mica descriere a lucrarilor Societății Literare din București, care în urmă, își luă numirea de Societatea Academica Romana, pe timpul sesiunii din acest an, 1 august până la 15 septembrie vechi, 1867, după ce descrie destul de pe larg, s-au publicat la timpul său în toate jurnalele românești dincoace și de dincolo de Carpați, și încă se mai aștepta alta și mai mare și mai detaliată de la publicarea protoalelor, sau cum le mai zic, proceselor verbale ale ședințelor Societății... În urmă, prea demnul episcop al Buzăului, părintele Dionisie, într-o cuvântare însuflețită,

a umplut de bucurie inimile tuturor, spunându-ne în cuvinte dulci și energice: Că n-a pierit biblioteca Oltenitianului, acel tezaur rar al vechii literaturii române, de a cărui pierire, se văieta Dl. Laurian, în cuvântarea sa, ci că acel tezaur e scapat și se află în posesiunea Sfinției Sale, iar Sfinția Sa l-a oferit acestei tinere Societăți și mulțumind oratorilor Societății, că în discursurile lor au recunoscut meritele Bisericii Românești întru conservarea limbii naționale, pe când saloanele marilor natiunii se ved până în ziua de astăzi a ignora cu dispreț limba românească, mai de mult vorbind grecește, iar acum mai bucurios și mai mult, franțuzește decât românește” („Arhiva pentru filologia și istoria”, nr. 9 din 20 octombrie 1867, p. 161). Iacob Mureșanu, în „Gazeta Transilvaniei”, din 9/21 august 1867, include în descrierea fastuoasei inaugurări a Societății Literare Române, în sala Atheneului Român, din 6 august 1867, și discursul ținut de Ștefan Golescu, „cuvântare privitoare și la inaugurarea Societății și la salutarea bustului răposatului mecena Evanghelie Zappa”, precum și discursul lui Timotei Cipariu: „Astăzi, Marți, la 12 ore, în sala Atheneului Roman, ornata cu toată pompa națională: flori, tablouri, stindarde naționale, portretele marilor bărbați ai natiunii, în fața unui public numeros și ales, se deschide oficial Societatea Literară Română” („Gazeta Transilvaniei”, nr. 62 din 9/21 august 1867, p. 4).

La doar câteva zile, atât „Albina” cât și „Familia” preiau textul din „Românul” lui C. A. Rosetti, descriind pentru românul transilvănean, spațiul care a găzduit cea dintâi ședință a Societății Literare Române - cea sală unde se înființase Societatea Literară, cu un an înainte, în ziua de duminică, 6 august 1867, când „s-a ținut în sala Atheneului cea dintâi ședință a Societății Literare și cu acestu titlu ea s-a și ținut într-un mou solemn” („Familia”, nr. 33 din 16/28 august 1867, p. 397). Aranjarea și decorurile sălii au fost aceleași ca la inaugurarea Societății: „...tot acele ușoare raze tricolore, plecând din cele patru unghiuri ale plafonului sălii, și acele diafane vele negre și albe, plecând din mijlocul fiecărei șaturi ale plafonului, pentru a se uni toate, tricolor falnic și doliu duios, în mijloc, într-un rond în care se confundau toate aceste culori, în îndoiturile mai concentrate și întunecate ale velor. Sub acest rond, o acvilă naturală cu aripile desfășurate, cu crucea în gură, unirea simbolice credințe și a mântuirii cu cea a vitejei, agerimii, mării, ținând cununa de lauri în gheară, era adevărata acvilă romană, care în zboru ei falnic pare a proteja cu aripile ei puternice drapelele tricolore naționale și a purta cununa victoriei lor. La fundul sălii era așezat portretul M. S. Carol I în mărime naturală; de-a dreapta portretului M. Sale era un tablou reprezentând pe Remus și Romulus, copiii hrăniți de lupoaică; de-a stanga se vedea charta României, astfel cum a vrut Dumnezeu s-o însemneze pe pământ: Moldova, Valahia, Transilvania, Basarabia, Bucovina, Mureșul, Banatul; multe priviri erau ațintite asupra acelei charte! Apoi, pe un alt perete, se vedea tabloul reprezentând pe Mihai Viteazul călare, în proporțiuni gigantice, cu privirea profundă, cu mana întinsă, arătând.... arătând ce? Ni s-a părut că în direcțiunea arătată de mâna sa, am văzut statuia României, înfășurată de tricolor, ridicând cu maiestate stindariul ei victorios. Bustul lui Evanghelie Zapa și-a păstrat locul unde fuse inaugurat, în mijlocul ședinței societății, locul ce și-a știut dobândi prin fapta cea mai patriotica și măreția; el a înțeles mărimea Societății Literare și de aceea marmura care reprezenta chipul lui va șede pururea în mijlocul Societății, spre a agita emulațiunea și a nu lasa să adoarmă intnțiile bune, se se moaie aventurile patriotice; imaginațiunea va da pururea un suflet mare acelei marmure reci. În ambele colțuri ale sălii în partea în care era tronul erau două stindarde de dimensiuni foarte mari: pe cel din dreapta tronului era inscripțiunea latina: «Reduxit nos ad memoriam Sanguinis et patriae nostrae» (Limba ne readuse amintirea sângelui și a patriei noastre). Împăratul Ioniță al Româno-Bulgarilor zise acestea în epistola sa către Papa. Pe cel din stânga erau scrise aceste cuvinte ale lui E. Quinet: «La langue est leur titre de noblesse au milieu des barbares» (limba este titlul lor de

CONSEMNAȚĂ ÎN PRESA DIN TRANSILVANIA

noblețe în mijlocul barbarilor); ambele aceste inscripțiuni aminteau Românilor nobila lor origine" („Familia”, nr. 33 din 16/28 august 1867, p. 397; cu grafie un pic diferită, „Albina”, nr. 90 din 16/28 august 1867, p. 2).

Decorațiuni inerente acestui spațiu sunt tablourile „care reprezentau pe toți oamenii de care se fălește România”, dar și „semnele tuturor științelor, tuturor artelor”: istoria naturală, cu toate ramurile ei, instrumentele necesare științelor exacte, apoi „sculptura, pictura, muzica, spuneau inimii că natura a înzestra pe om cu elocințe poate mai mari încă de cât aceea a vorbei”. În spatele sălii, de o parte și de alta, pe pedestale cu flori, erau două busturi ale lui Ștefan cel Mare, „de acolo principele om mare, pare a dirija totul și a veghea asupra destinelor”. Peste tot, „frumoase manunchie de flori așezate în vase pe niște console elegante, unite între ele de ghirlande de verdeață și de flori; de acea multime de mici obiecte și amănunte care încântau privirea prin arta cu care erau arangiate, și a caror fruumeșete se simte în inimă, dar se perd a fi descrise”. Aranjarea sălii fusese grija lui V.A. Urechia, care, după intonarea imnului, „dote citire diferitelor relațiuni despre membrii ce n-au sosit încă, și unui mare număr de felicitări și urări adresate Societății din toate părțile Romaniei” („Familia”, nr. 33 din 16/28 august 1867, p. 397; cu grafie un pic diferită, „Albina”, nr. 90 din 16/28 august 1867, p. 2).

carete cu câte patru cai albi purceseră la Biserica Sfântul Gheorghe Nou la unu: «Mărire întru cei de sus, lui Dumnezeu» de aici la palatul Teatrului. Străzile pe unde trecea erau înfrumusețate cu tricolorul național, cu tapeturi, girlande, flori, care se aruncau înaintea oaspeților literaturii, venerabililor literați Cipariu și Laurian, dñii. Maxim, Munteanu, Hodosiu și Roman, Strejescu” („Gazeta Transilvaniei”, nr. 64 din 16/28 august 1867, p. 255).

Revista lui Vasile Grigoroviță, „Albina”, va face abia după trei zile, primele mențiuni despre evenimentele de la București, pe motiv că „foile din România le căpătasem ieri târziu. Comunațiunea nu se mai îmbunătățește. Numai sâmbetă tarziu seara primirăm «Românul» din 1 și cel din 2 august”. Dar veștile, chiar dacă cu oarece întârziere, sunt reproduse detaliat, însoțite de promisiunea că mult mai multe asemenea va prezenta

gazeta: „Membrii Societății Literare au intrat azi 31 iulie / 12 august în Capitalea României, unde au fost primiți conform programei publicate, cu cea mai deplină bucurie și frățietate. Cu toate că azi era o zi lucrătoare, cu toate că ceremonia anunțată fiind pentru ieri, mulți, foarte mulți n-au pututu fi prevestiți la timp că ea se va face azi, iar nu mâine, precum fusese mai întâi anunțată prin «Românul», tot însă o multime de cetățeni, din toate stările societății, s-au intrunit la capătul grădinii de la șosea, spre întâmpinarea membrilor Societății Literare Romane (...). Publicăm mai la vale, atât proclamatiunea Primarului Capitalei cât și discursul prin care dl. Ioan Fălcoianu, ca Președinte al Comitetului instituit pentru ceremonia acestei primiri, a întâmpinat pe membrii din osebitele provincii românești, întruniți în sfârșit acum, pentru a pune pietrele fundamentale ale marelui edificiu național (...). Avem onoarea și fericirea să putem transmite azi românilor, întâiul discurs prin care,

la banchetul de 31 iuliu d. Vasile Alesandrescu Urechia, și acela prin care în 1 august, la solemnitatea deschiderii ședințelor Societății Literare, Ministru d. Ștefan Golescu au întâmpinat în numele întregului poporu roman pe cei cari au venit din toate părțile Romaniei spre a restabilii limba, santa temelie a naționalității, zdruncinată prin felurite persecutari și trunchieri silnice și ucigătoare. Curând vom putea publica și discursul pronunțat la solemnitatea de 1 aug. de d. V. Alesandrescu Urechia, precum și respunsul învățatului și venerabilului Cipariu. Și cand Romania vorbește ea însăși prin acești adeverati delegati ai ei, noi nu mai avem decât a radia capul, a ascult cu amor și respect și a înțelege” („Albina”, nr. 87 din 9/21 august 1867, p. 1)...

Prima declarație a Societății, semnată de Barițiu și Hodoș, amintește primii pași făcuți în constituirea acestei societăți, și primele intenții apărute la anul 1860 și chiar mai înainte: „Societatea

Literară Română împlinește cea mai plăcută dorință votând în numele științei și al culturii naționale recunoștința și mulțumita sa către toți bărbații de litere, citi s-au ocupat mai ales de la anul 1860 incoace, cu ideea înființării unei Societăți științifice, cum și către acei d-ni functionari din Ministerul Instrucțiunii Publice românești, care între anii 1865 și 1867 au reușit a elabora proiectul și a câștiga semnăturile mai înalte pentru conchiamarea acestei Societăți Literare între cele mai fatale împrejurări din câte au putut exista în timpurile noastre” („Gazeta Transilvaniei”, nr. 63 din 13/25 august 1867, p. 251).

Maria Buturugă

TRAIAN VUIA - UN PIONIER AL

Dintre primii inventatori români în domeniu, Traian Vuia, s-a bucurat de recunoașterea rezultatelor activității sale, chiar dacă multă vreme prioritatea în realizarea zborului mecanic i-a fost atribuită brazilianului (naturalizat francez) Alberto Santos-Dumont (1873-1932).

Ajuns la liceu, Traian Vuia își însușește noțiuni de fizică și mecanică și nu se mai mulțumește să construiască zmeie, ci încearcă să explice ce se petrece în jurul aparatului, forțele care acționează la lansarea și menținerea lui în aer, condițiile de echilibru, etc. Voia să înțeleagă zborul și, mai ales, voia să mănuiască zmeie, să le facă a se mișca în văzduh după propriul gând. A absolvit Liceul Romano-Catolic din Lugoj cu calificativul „eminent”.

După absolvirea bacalaureatului în 1892, Traian Vuia pleacă la Budapesta pentru a se înscrie la Politehnică. A urmat pentru un an cursurile Politehnicii, secția mecanică, la seral. Neavând destui bani, se va înscrie la Drept și va practica în birouri de avocatură din Banat pentru a-și putea asigura mijloacele de trai. Astfel o bună parte din studenția lui Vuia este deviată de la adevăratele lui aspirații și aptitudini. Tânărul reușește însă și în domeniul științelor juridice. La 6 mai 1901 Traian Vuia își ia doctoratul în Științe Juridice cu teza: *Militarism și industrialism, regimul de Status și contractus*.

După terminarea facultății Traian Vuia se întoarce la Lugoj. Aici continuă să studieze problema zborului uman și începe să-și construiască primul aparat de zbor, pe care-l numește aeroplan-automobil. Din cauza lipsurilor financiare, nu reușește să-și ducă la capăt proiectul și decide în schimb să plece la Paris, în iulie 1902. Vuia spera că aici va găsi pe cineva interesat să-i finanțeze proiectul, mai ales a pasionaților de aerostate însă s-a lovit de mult scepticism asupra ideii că o mașină zburătoare cu o densitate mai mare decât cea a aerului ar putea zbura. Vuia merge la Victor Tatin, un cunoscut teoretician care construise în 1879 un model experimental de aeroplan. Tatin este imediat interesat de proiect dar încearcă și să-l convingă pe Vuia că nu este nimic de făcut pentru că-i lipsește un motor adecvat și este instabil. Traian Vuia însă continuă să-și promoveze proiectul și-l trimite Academiei de Științe de la Paris pe 16 februarie, 1903, prezentând posibilitatea de a zbura cu un aparat de zbor mai greu decât aerul cât și procedura de decolare. Academia îi respinge proiectul cu motivația că ar fi prea utopic, cu mențiunea că:

Problema zborului cu un aparat care cântărește mai mult decât aerul nu poate fi rezolvată și nu este decât un vis. În ciuda acestor obstacole, Traian Vuia nu renunță la proiect și se înscrie pentru un brevet, acordat pe 17 august 1903 și publicat pe 16 octombrie 1903. Invenția brevetată se numește *aeroplan automobil*.

În toamna lui 1904 începe să-și construiască și un motor, tot invenție personală. În 1904 obține un brevet pentru această invenție în Marea Britanie. Întreaga parte mecanică e terminată în februarie 1905. Aparatul este gata în decembrie, după ce i se montează motorul, și este numit Vuia I, poreclit Liliacul, din cauza formei sale.

Era un monoplan – aproape toate încercările în acea vreme se faceau cu avioane biplane, Louis Blériot (1872-1937) urmând exemplul lui Vuia, un an mai târziu. Aparatul de zbor avea aripile repliabile, asemeni unui evantai, purtate pe un cvadriciclu cu roți pneumatice, care avea rol de tren de decolare și aterizare. Întreaga construcție era metalică, din tuburi de oțel, îmbinate prin manșoane, iar aripa era din pânza de in impregnată. O altă noutate a acestui aeroplan era reprezentată de utilizarea unei singure elice, spre deosebire de celelalte aparate contemporane, care foloseau doua elice contrarotative. Avea prevăzută o greutate totală de 250 kg, o suprafață de susținere de 14 m² și

un motor de 20 CP. Primele experimente au început în 1905, ca pe un automobil, cu aripile demontate, pentru a căpăta experiență în manevrarea lui. Aeroplanul nu avea însă nici profundor, nici ampenaj stabilizator. Cu toate acestea, la încercările de la Montesson, din 18 martie 1906, aeroplanul, propulsat de propriul motor, după ce a rulat aproximativ 50 metri pe sol, s-a ridicat la înălțimea de un metru și a parcurs aproximativ 12 metri în aer, deteriorându-se la revenirea pe sol în urma impactului cu un copac. El avea stabilitatea longitudinală precară și forța motrice insuficientă. Prin perfecționarea primului model, s-a obținut aeroplanul „Vuia 1 bis”. Mai târziu, a fost construit un aeroplan nou, dotat cu un motor Antoinette pe benzină, cu opt cilindri în V, răciți cu apă, de 25 CP, creația inginerului Léon Levavasseur, cu care a zburat în 1907, cu rezultate satisfăcătoare, menținându-se în aer aproximativ 100 metri (Alberto Santos-Dumont zburase deja 200 metri). Acesta s-a numit „Vuia 2” și a fost brevetat în Belgia.

Vuia a continuat să studieze zborul vertical și a construit, în 1918 și 1922, două elicoptere, în colaborare cu Marcel Yvonneau, care aveau mai multe rotoare de susținere, cu axe separate. Primul model era acționat prin forța musculară, iar cel de-al doilea era dotat cu un motor Anzani, de 16 CP, cântărind în total 190 kg; ambele elicoptere au fost

experimentate la Juvisy (nu de către Vuia) și s-au ridicat de la sol. În timp ce își construia avionul, Vuia a primit vizitatori precum George Besançon, Santos-Dumont etc., personalități cunoscute în domeniul aviației. Cei mai mulți dintre ei au fost șocați de faptul că Vuia a adoptat o soluție monoplan pentru avionul său, deoarece toate avioanele care zburaseră până atunci fuseseră construite după ideea biplanului Lilienthal-Chanute. Argumentul lui Vuia a fost că s-a inspirat din natură (el obișnuia să spună: „Nu am văzut niciodată o pasăre cu mai mult de două aripi”). De asemenea, erau îngrijorați pentru că aparatul lui Vuia avea o singură elice, astfel încât stabilitatea avionului era dificil de menținut. În februarie, după ce au auzit de succesele lui Vuia, mai multe persoane – inclusiv George Besançon și alții – i s-au alăturat pentru a asista la încercări. În cursul lunii februarie, multe ziare din Franța au început să consacre spații mari mașinii lui Vuia. Considerând că vremea era suficient de caldă, Vuia a decis să facă prima sa încercare de zbor la 18 martie 1906.

A decis să facă încercarea după-amiaza, așa că la ora 15.00 a pornit motorul. În câteva minute, aparatul său a început să se miște. După o mișcare accelerată (aproximativ 50 de metri), „Vuia 1” a părăsit solul și a zburat la o înălțime de aproximativ 1 m. După aproximativ 12 m de zbor, au apărut unele probleme cu motorul, astfel că elicea s-a oprit și „Vuia 1” a aterizat.

Un al doilea experiment de zbor a fost realizat pe 6 mai 1906. Vuia făcea experimente cu diferite unghiuri de incidență când aripa stângă s-a îndoit aproape vertical. Experimente de zbor similare au avut loc și pe 24 iunie, 1 iulie. Toate aceste experimente și preocupările legate de rezultate au fost comunicate în scrisoarea sa din 8 iulie 1906 către „L'Aerophile” (Comisia de Aeronautică) a Academiei de Științe din Paris. Pe 19 august Vuia a zburat la o înălțime de aproximativ 2,5 metri, timp de aproximativ 24 de metri, după care aparatul s-a lovit de sol, deteriorând elicea, o roată și un amortizor, ceea ce avea să întârzie încercările sale de îmbunătățire a avionului său. La șase luni după primul zbor al lui Vuia, un alt pionier al aviației – Santos-Dumont – a reușit o încercare similară; el este uneori citat ca fiind primul care a zburat folosind doar instalațiile de la bord, deoarece zborul său a fost controlat oficial. Dar Vuia zburase de multe ori înainte: 18 martie, 24 iunie la Issy-les-Moulineaux (tot în Franța), 1 iulie, 5 iulie, 14 iulie, 12 august, 19 august, etc

Cristian Petrescu

LA PLIMBARE PRIN

O zi, nu cu mult soare și încărcată de dorința de a lua la pas capitala, te îndeamnă la o călătorie în timp, în vremurile bune și pline de eleganță. Trecând pe lângă Piața Universității și mergând spre Calea Victoriei, arhitectura orașului îți iese în cale în contradicție cu spațiile magazinelor, mai mult sau mai puțin în ton cu Bulevardul Regina Elisabeta. Pe colț, în partea din față a Casei Centrale a Armatei, se desfășoară în plină armonie cu poveștile și momentele interesante ale istoriei, dar și cu acelea ale personalităților care i-au trecut pragul, Grand Hôtel du Boulevard. Construită în perioada care a urmat venirii la domnia Principatelor Unite a Principelui Carol I (10 mai 1866), clădirea Grand Hôtel du Boulevard este înscrisă în lista primelor edificii de referință care marchează începuturile modernismului în arhitectură și construcții pentru București. Monument istoric, clădirea se regăsește într-o zonă în care Teatrul cel Mare, construit între 1847 și 1852 după planurile arhitecților Xavier Villacrosse și Iacob Melnik, inaugurează o perioadă de dezvoltare și modernizare rapidă a vecinătăților Căii Victoriei.

Un prim hotel cunoscut sub numele de Grand Hotel Brofft, hotel de lux inaugurat în anul 1869, este construit prin renovarea și supraetajarea Casei banului Tache Ghica. Hotelul dispunea de 40 de camere și un restaurant francezesc. Este menționat de presa vremii ca fiind reședință temporară a lui Osman Pașa în anul 1877. Într-un timp, relativ scurt, practic în paralel cu construirea edificiului Universității și a Hotelului Brofft, în anul 1867, pe un teren aflat în vecinătatea Bisericii Sărindar, giuvaergiu și brutarul furnizor al Casei Regale Jaques Herdan, dispune construirea unui nou hotel. Terminat în anul 1871, acesta dispune de cel mai mare spațiu de cazare: 82 de camere și 11 apartamente. Situat la intersecția Căii Victoriei cu Bulevardul Elisabeta, inaugurat în 1873 sub numele de Hotel Herdan, devine câțiva ani mai târziu, în 1877, Grand Hôtel du Boulevard. În anul 1876, Grand Hôtel du Boulevard, a fost gazda unora dintre cele mai importante expoziții de artă care puneau la dispoziția publicului vizitator opere

prestigioase din mai multe colecții private aparținând regelui Carol I, lui Gh. Grigore Cantacuzino, Theodor Aman, Alexandru Odobescu, Cezar Bolliac, Carol Popp de Szathmary și Mihail Kogălniceanu. Lucrări ale unor mari maeștri precum Tintoretto, Cramach, Tițian, Watteau, Fragonard transformau somptuoasele săli ale hotelului, în galerii de referință, comparabile cu

Boulevard sărbătorirea a 65 de ani ai lui C. A. Rosetti și ai 25 de ani ai ziarului „Românul”. Din relatarea memorialistului Barbu Solacolu, aflăm că toate doamnele invitate au venit îmbrăcate în costume naționale. Într-o altă ipostază, un grup de ziariști oferă un banchet în salonul de marmură al hotelului, în onoarea jurnalistului și politicianului C. Bacalbașa, cu

cu papioane, defineau o atmosferă de mare lux.

Întors din Franța, în anul 1924, Constantin Brâncuși s-a cazat la Grand Hôtel du Boulevard. În cafeneaua hotelului se întâlneau ades Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Ilarie Chendi, Octavian Goga, Onisifor Ghibu.

Înainte de Primul Război Mondial și după încheierea acestuia, până prin anii 1920, hotelul era faimos și pentru preparatele unui mare gastronom al vremii, italianul Lucien Bertola. Un exemplu de meniu (prezentat într-o lucrare a autorilor Ion Paraschiv și Trandafir Iliescu) servit la 30 martie 1908 sub instructajul lui Bertola, în cinstea lui Tache Ionescu, șeful Partidului Conservator Democrat, se evidențiază că între preparatele bucătăriei francezești predominau: cremă de Anghinare, langustă pariziană cu sos Tartar, parfe de ficat de găscă Porto, sparanghel cu sos Diplomat, găină la frigare, salată de primăvară înghețată Boulevard, Gaufrettes (biscuiți), Fromages (brânzeturi), Friandises (dulciuri). O prăjitură care conține fistic și ciocolată servită în onoarea sărbătoritului, pregătită de unele cofetării retro, poartă numele „prăjitura Tache”. De-a lungul existenței sale, în anii de înaltă apreciere, hotelul a avut printre oaspeții de seamă pe regele Victor Emanuel, compozitorul Pietro Mascagni, Munir-pașa, deputați sau senatori, membri ai corpului diplomatic român și străin. După schimbările de destinație, din timpul celui de-al Doilea Război Mondial și al guvernării comuniste, Grand Hôtel du Boulevard revine acolo unde i se cuvine locul: în rândul celor mai prestigioase palate ale ospetiei din Europa, o bijuterie a vremii, fiind și cel mai vechi hotel din București, dotat cu apă

ale unor importante muzee de artă europene. Importanța locului este promovată prin întâlnirile și recepțiile diplomatice, dineuri de gală și baluri. De la început, clădirea a funcționat ca hotel de lux cu spații adiacente: restaurant, cafenea, spații comerciale concesionate, librărie, salon de lectură. Lumea boemă a capitalei se delecta în restaurantul francezesc al hotelului sau poposea în librăria lui Leon Alcalay, tipograf și editor de carte românească și universală. Hotelul era un loc al high-life-ului și al celebrităților politice, care se întâlneau la recepțiile diplomatice și întrunirile parlamentare. În toamna anului 1881, Ion C. Brătianu a organizat la Grand Hôtel du

ocazia alegerii acestuia ca deputat. Bucătarii de la Grand Hôtel du Boulevard, școlii în Franța, au pregătit în mod ireproșabil, la 24 mai 1884, serbarea pentru aniversarea Reginei Victoria a Marii Britanii, bunica Reginei Maria a României. Orchestra a prezentat compoziții alese ale lui Strauss, Verdi și Weber, alături de potpuriuri cu „aer” românesc. În 1905 a fost amenajat salonul mare al restaurantului. Imensul plafon vitrat se reflecta în argintul oglinzilor venețiene. Stucaturile poleite cu foiță de aur, candelabrele de cristal, tacâmurile de argint, decolteurile cu diamante și fracurile

curentă. Profesorul și arhitectul Alexandru Orăscu, fost rector al Universității București, și-a împlinit un proiect de suflet, alături de alte creații arhitecturale remarcabile, amintind aici clădirea Universității din București, dar și colaborarea la proiectarea Bisericii Domnița Bălașa din București (alături de arh. Carol Benesch și Fr. Hartmann). Arhitectura, elegantă și rafinată, ne invită într-o călătorie imaginară în Bucureștii de altădată, când pe Calea Victoriei treceau trăsuri, dar și mașini de epocă, care, alături de protipendada orașului, creau un farmec aparte...

Cristina Popescu
(ROMFILATELIA)

VECHIUL BUCUREȘTI

Eleganță și stil în arhitectura Bucureștilor

Grand Hôtel du Boulevard (inaugurat în 1873)

Elegance and style in the architecture of Bucharest

O MOLDOVĂ COSMOPOLITĂ

Marie Armande Jeanne Gacon-Dufour (Paris, 1753 – id., 1835) și-a fructificat calitățile intelectuale și creatoare, cu care natura o înzestrăse, într-o operă utilă societății timpului în care a trăit. „Produs” al epocii luminilor, adeptă a ideilor lui Jean-Jacques Rousseau, ea s-a afirmat ca o prolifică emulă a autorilor de sex opus (devenind, nu o dată, ținta ironiilor lor), de pe pozițiile unei apărătoare a drepturilor femeii și, pe cale de consecință, ale unei precursora a feminismului consecvent-militant de la cumpăna veacurilor 19 și 20.

A fost, așa cum spuneam, autoarea unei creații vaste, dacă ținem cont de faptul că Biblioteca Națională a Franței păstrează 41 de lucrări apărute sub semnătura ei. Biblioteca Academiei Române se poate „lăuda” că deține și ea 8 titluri care ilustrează, din capul locului, diversitatea contribuțiilor pe care doamna Gacon-Dufour ni le-a lăsat în domeniul economiei

casnice și rurale, în cel al agronomiei, zootehniei și medicinei veterinare*, din care cităm, spre edificare: *Manuel de la ménagère à la ville et à la campagne*. 2 vol. 1808; *Moyens de conserver la santé des habitans des campagnes*, 1806;

Dictionnaire rural raisonné, dans lequel on trouve le détail des plantes préservatives et curatives des maladies des bestiaux. 1808; *Manuel théorique et pratique du savonnier ou l'Art de faire toutes sortes de savons...*, 1827. Acestea

alternează și coexistă, în pofida inevitabilei contradicții de fond și de formă, cu opusuri de factură pseudo-istorică, autoarea mărturisind că a „fabricat” scrisorile din: *Correspondance de plusieurs personnages illustres de la Cour de Louis XV, depuis les années 1745 et*

compris 1774, époque de la mort de ce Monarque, 1808, precum și de ficțiune strict literară, cum ar fi romanul cu trimitere la „spațiul mioritic”, la care de vom referi în continuare, și anume: *L'héroïne moldave*. A Paris, Chez Cogeze, Libraire, 1818, 3 vol. (257,

L'HÉROÏNE MOLDAVE,

PAR

Mme GACON-DUFOUR,

MEMBRE DE L'ATHÉNÉE DES ARTS DE
PARIS, DE L'ACADÉMIE DE MAR-
SEILLE, ET DE PLUSIEURS AUTRES
SOCIÉTÉS SAVANTES, LITTÉRAIRES
ET D'AGRICULTURE.

TOME PREMIER.

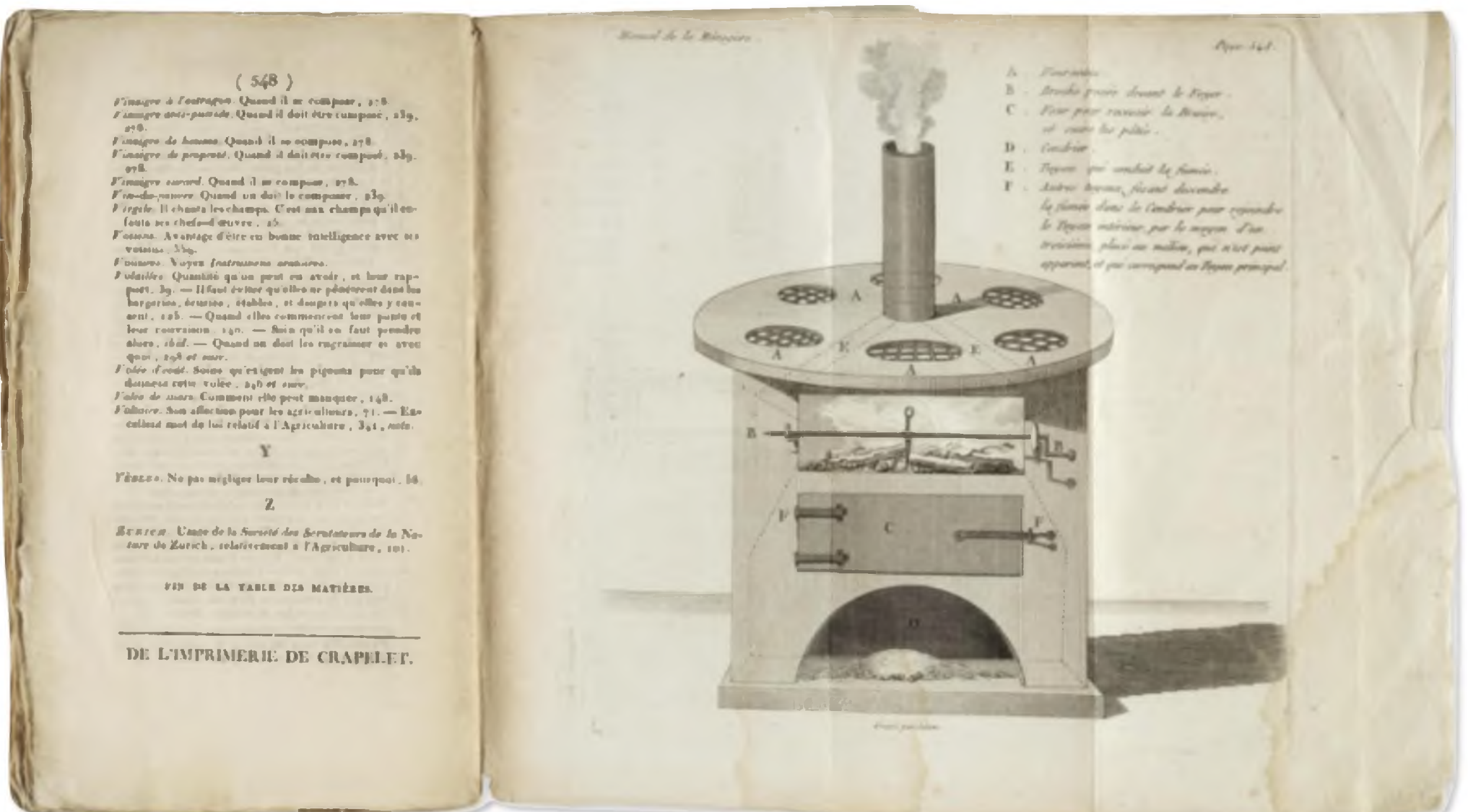
A PARIS,

CHEZ COGEZ, LIBRAIRE,

Quai des Augustins, n° 51.

1818.

C. 5329/962

Manuel de la ménagère, à la ville et à la campagne, et de la femme de basse-cour... Paris : Buisson, an XIII (1805).

DAR FĂRĂ... MOLDOVENI

248, 227 p.). Pe antepagina de titlu, numele tipografiei: Imprimerie de Lebégue. Ștampila de pe pagina de titlu (vezi fotocopia) atestă proveniența acestei cărți în Biblioteca Academiei Române. Roman epistolar, înainte de toate (după modelul suprem instituit, cu un secol mai devreme, de Montesquieu, prin *Lettres persanes*), *L'héroïne moldave* rulează personaje cu nume având sonoritate rusă (și care încep, destul de stereotip, cu litera P: Palinsky-Palinska, Polinskof, Paulauwits-Paulauvitska, Paultrowits(ky), Petrowits etc.), poloneză (Laniski-Laniska), germană (Warendorf) și engleză (Mansfield). Ele interacționează – dramatic, de cele mai multe ori –, cu Sophie, Albert și, desigur, cu eroul principal, de „sușă” franceză, Saint-Vigord. Lor li se adaugă, după un „gust” ținând mai curând de Vechiul Regim, doi despoți luminați din categoria „cel/cea Mare” – Frederic al Prusiei și Ecaterina a Rusiei –, într-o urzeală epico-romanescă ce leagă Potsdamul de Jassy (un lași vag

conturat) și pe acesta din urmă de Moscova și Sankt-Petersburg. Intrigi și comploturi savant ticluite (episodul de la manufactura de porțelan din Berlin, vol. II), aventuri rocambolești, cavalcade, urmări, rătăcirii, răfuieli, dueluri, existență la limita supraviețuirii (iernat în peșteră), curaj, eroism, pasiune, devotament, răsturnări de situație, scene lacrimogene și rezolvări pe muchie de cuțit etc., etc., dar care se încheie cu happy-end: căsătoria dintre Saint-Vigord și aleasa inimii lui. O încengătură de pripeții izvorâte din ură, lăcomie, invidie și alte sentimente „nobile” (că doar oameni sunt și personajele cărții!) și din care cu greu mai dibuim firul narativ, drept pentru care, la final, rămânem tot cu întrebarea: Cine s-a vrut a fi, de fapt, „eroina moldavă”? Și cum ar putea fi „moldavă”, când nici una dintre doamnele cărții nu poartă nume românesc (moldovenesc)? Deși, repet, Moldova și lașii sunt spații recurente în desfășurarea acțiunii. Am remarcat, în schimb, unele stereotipuri culturale și rateuri

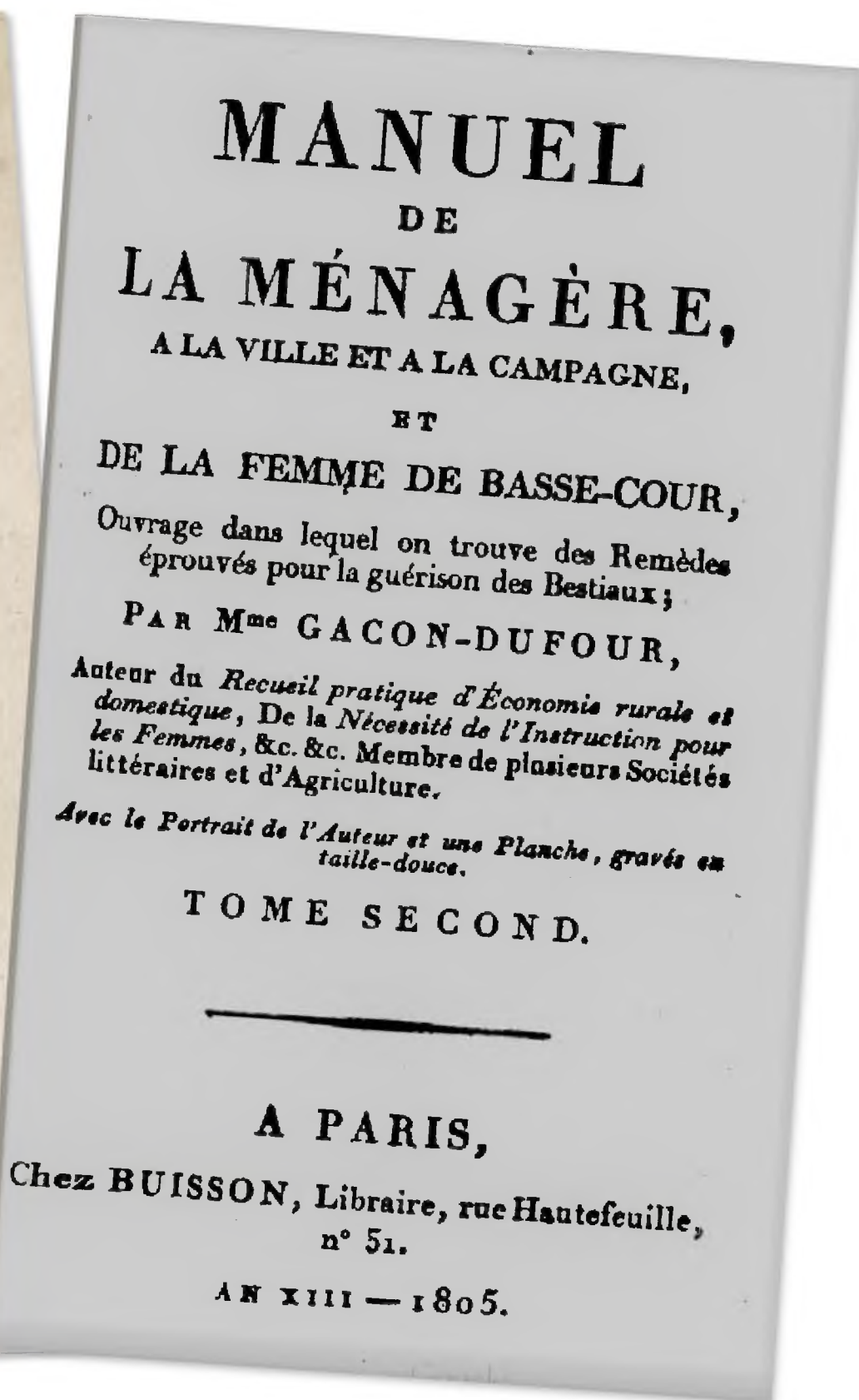
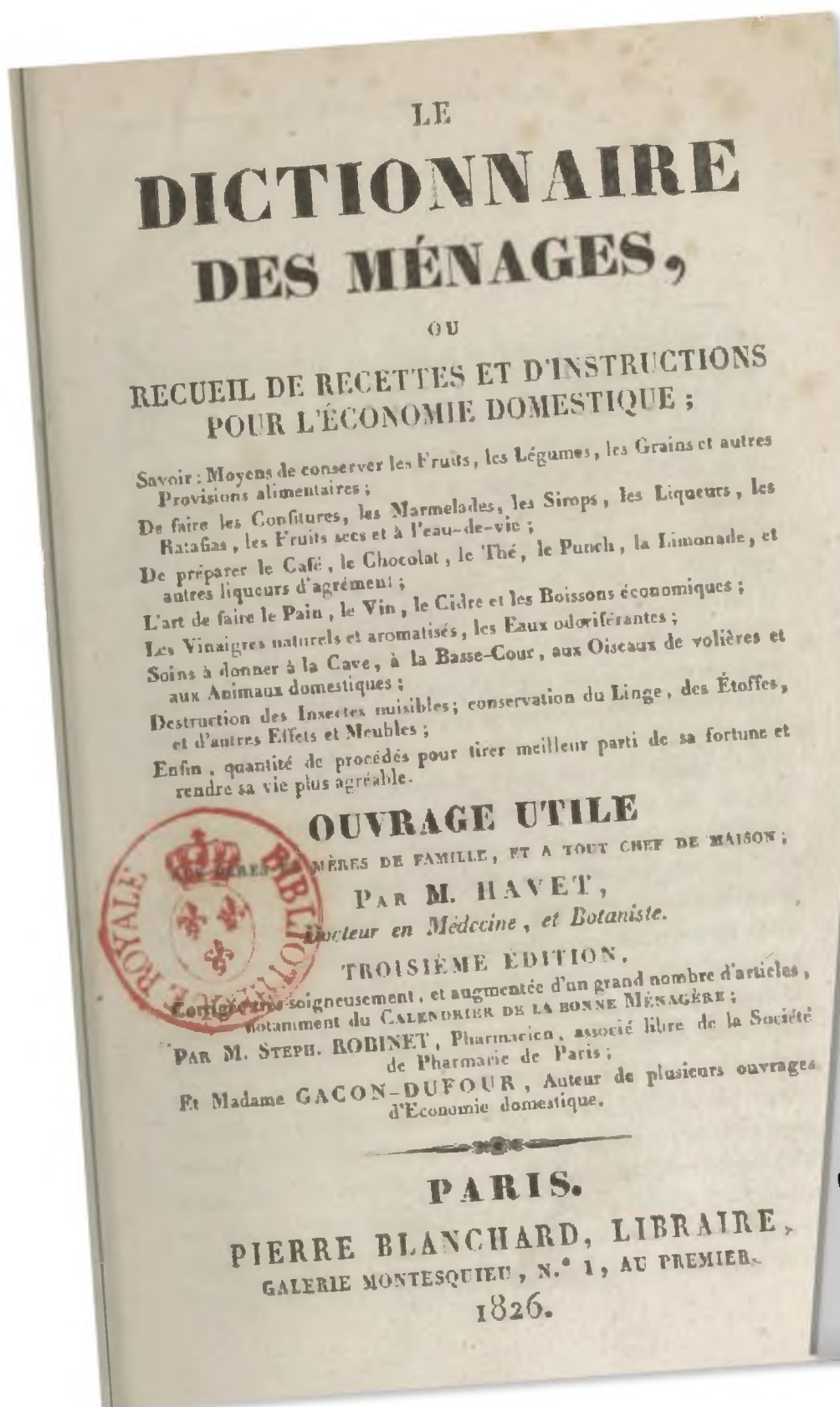
stilistice – de „zaharicale” nu mai vorbesc –, din care-i ofer cititorului trei mostre, fiecare cu aroma (ori savoarea) ei:

Biblioteca Academiei efectuează schimburi de publicații cu alte academii, instituții științifice, de învățământ superior și biblioteci din străinatate și coordonează activitatea schimbului de publicații a altor unități ale Academiei Române, fiind în același timp nucleul unei vaste rețele formată din bibliotecile filialelor Academiei Române și ale institutelor de cercetare ale acesteia. „În timpul călătoriei noastre, l-am rugat pe Saint-Vigord să mă învețe moldoveneasca”, relatează un personaj - „Pendant notre route, je priai Saint-Vigord de m'apprendre le moldave.” (*L'héroïne moldave*, tome premier, p. 52-53).

Descrierea unui evreu: „Înfățișarea acestui om i-a pus în gardă pe toți prietenii lui Laniski: la drept vorbind, aspectul lui inspira neîncredere. Era deja bătrîn, avea o privire sinistră, capul imobil, gâtul țeapăn, numai ochii i se mișcau

neîncetat în orbite...” („L'aspect de cet homme prévint contre lui tous les amis de Laniski: son air, en effet, inspirait la défiance. Il était déjà vieux, son regard était sinistre, sa tête immobile, son cou roide [raide], mais ses yeux continuellement en mouvement dans leur orbite...” (op. cit., tome second, p. 144-145)) „Acea parte din public care se afla în vecinătatea Regelui îl întrerupse prin aplauze așa de prelungite, încât [vorbitorul] fu obligat să se întrerupă.” („La partie du public qui était près du Roi l'interrompit par des applaudissements si prolongés, qu'il fut obligé de s'interrompre.” (ibid., p. 162, subl. n. – Th. R.) Roman totodată epistolar, de dragoste și de acțiune, *Eroina moldavă* posedă aceeași filosofie implicită, potrivit căreia viața este o luptă, că, prin urmare, totul trebuie cucerit și că încercările ne sunt date fie ca trepte de inițiere, fie ca praguri de autodepășire, tocmai pentru ca, la final, iubirea și justiția să poată străluci sub aura curată a BINELUI ETERN!

Theodor ROGIN

VARTOLOMEI MĂZĂREANUL

Cuviosul arhimandrit Vartolomei Măzăreanul „a fost o mare personalitate duhovnicească a monahismului românesc” și cel mai prolific scriitor bisericesc din secolul XVIII. Vartolomei Măzăreanul s-a născut la începutul secolului XVIII într-o numeroasă familie în care erau puternice influențele religioase, mulți dintre membrii participând activ la viața bisericească și monahală. Fiind de loc din zona orașului Câmpulung-Moldovenesc, intră de tânăr în obștea Mănăstirii Putna unde devine ucenic al ieromonahului Antonie de la care deprinde răbdarea, rugăciunea și smerenia atât de necesare noii sale vieți monahale.

În anul 1750, Vartolomei ajunge egumen, arhimandrit și părinte duhovnicesc al Mănăstirii Putna, din acest moment el participând activ la dezvoltarea vieții mănăstirești. El îmbogățește biblioteca mănăstirii cu manuscrise valoroase, mărește numărul de călugări, dezvoltă viața duhovnicească prin realizarea unor slujbe deosebite, scrie și traduce numeroase cărți bisericești.

În anul 1757, răspunde invitației de a face un pelerinaj la mănăstirile din Rusia și este numit membru onorific al Academiei Teologice din Kiev.

Inspirat de ceea ce văzuse, încearcă să organizeze și la mănăstirile românești centre de studiu aprofundat. Între 1774-1776 merge în cercetare la școlile mănăstirești de la Voroneț, Moldovița, Humor, Neamț și la Mitropolia din Iași pentru a vedea cum își desfășoară activitatea acolo copiii și ucenicii.

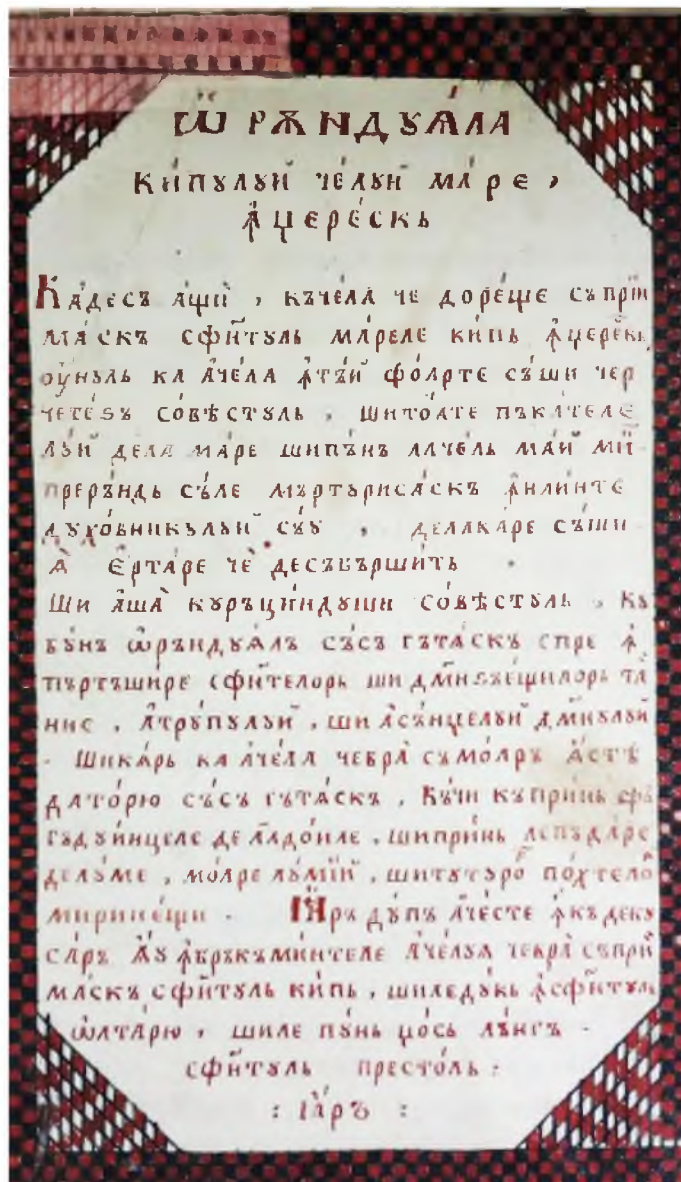
Apoi, reîntors la Mănăstirea Putna, întemeiază, pe lângă școala deja existentă (numită „cea mică”), o școală nouă („cea mare”), o adevărată Academie teologică românească, o școală fără egal la momentul respectiv în Moldova. La această școală învățau numeroși tineri, ei pregătindu-se atât pentru viața monahală cât și pentru cea mireană, studiind dogmele credinței ortodoxe, retorica, psaltichia și chiar o limbă străină. Tot aici se pregăteau și diecii din Cancelariile domnești.

Dedicat muncii sale, arhimandritul Vartolomei devine un părinte duhovnicesc și supraveghetor al învățământului bisericesc și mănăstiresc din Moldova, este numit „îndreptător al școalelor domnești, episcopiești și mănăstirești” fiind considerat unul dintre cei mai învățați călugări și povățuind pe mulți dintre ierarhii, egumenii și dregătorii din acele timpuri.

Opera sa de scriitor și traducător de cărți bisericești și patristice este una deosebit de importantă, amintim aici doar o parte dintre lucrările sale: *Scara Sfântului Ioan Scărarul*, tradusă la cererea ieromonahului Varlaam de la Mănăstirea Bisericanii în 1766, *Învățăturile Cuvioșilor Dorotei și Efrem Sirul*, *Apoftegmata* în 1755, *Pomelnicul Mănăstirii Voroneț*,

Mănăstirea Putna

Manuscris românesc 496

tradus din slavonă în română de către arhimandrit, precum și numeroase vieți ale sfinților. Dintre cărțile pe care el le-a realizat amintim *Letopisețul Moldovei* în 1769 (B.A.R., Ms. Rom. 238),

Manuscris românesc 67 - coperta

Condica Sfintei Mănăstiri Voronețul în 1775, *Condica Sfintei Mănăstiri Humor* în 1776.

La Biblioteca Academiei Române se regăsesc o parte dintre lucrările arhimandritului Vartolomei

Măzăreanul, acestea având o deosebită valoare. Pe lângă *Letopisețul Moldovei*, cu texte din Ion Neculce, merită amintite *Orânduiala chipului celui mare îngeresc* (B.A.R., Ms. Rom. 496) și

„ÎNDREPTĂTOR AL ȘCOALELOR DOMNEȘTI, EPISCOPEȘTI ȘI MĂNĂSTIREȘTI” DIN MOLDOVA

Ithica ieropolitica (B.A.R., Ms. Rom. 67), ambele dăruite Academiei Române de episcopul Melhisedec al Romanului, în 1892. *Orânduiala chipului celui mare îngeresc* este un miscelaneu care mai conține pe lângă *Rânduiala călugării* (f. 1-26)

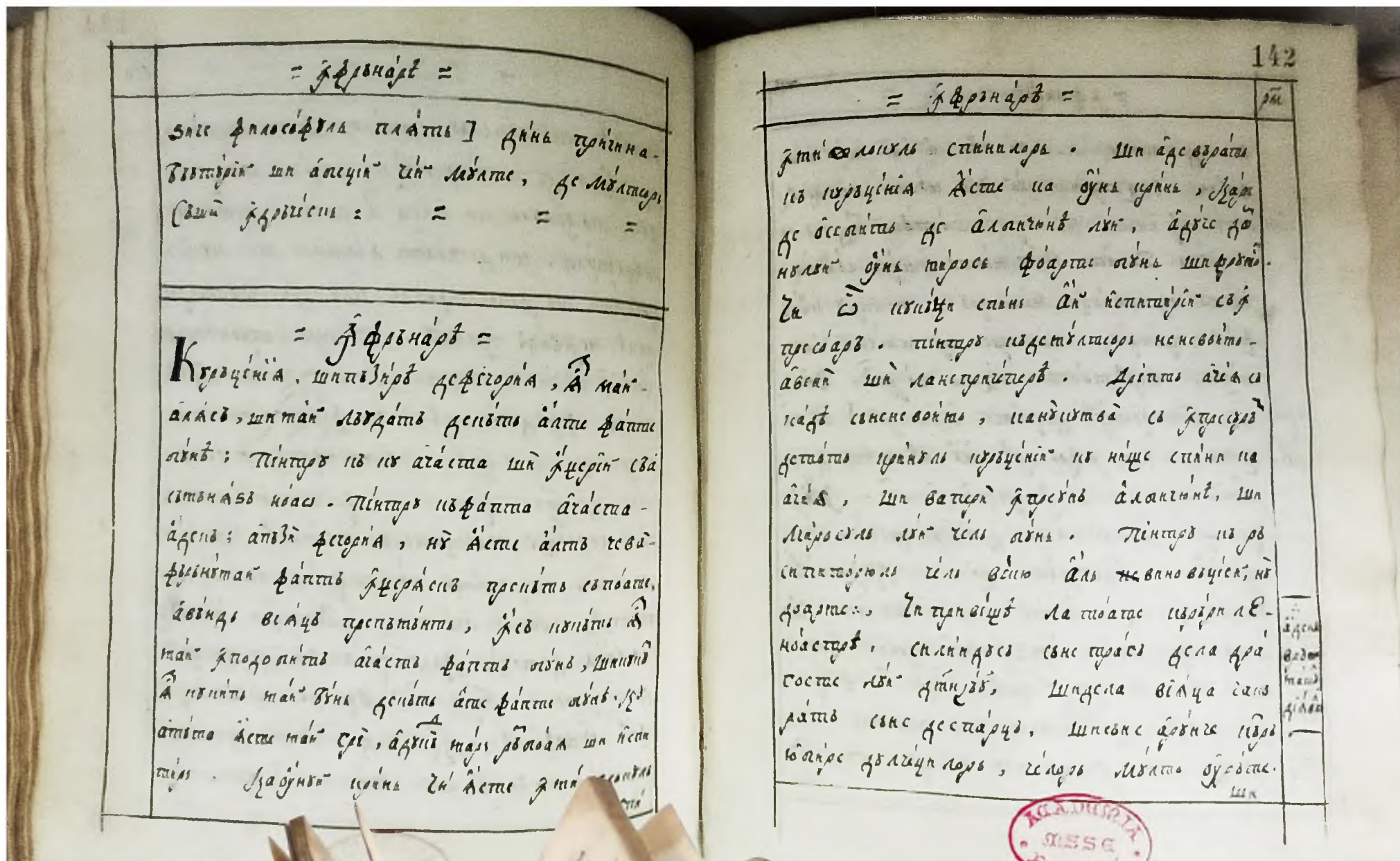
și o *Istorie a Sfintei Mănăstiri Putna* (f. 28-36).

Manuscrisul este realizat pe hârtie cu filigran, fiind scris în limba română, cu caractere chirilice. Textul este scris cu cerneală neagră iar titlurile și inițialele cu cerneală roșie.

Manuscrisul a fost realizat de către Vartolomei Măzăreanu, în 1761, în timpul domnului Ioan Theodor Callimachi și a Preasfințitului Gavriil, mitropolitul Moldovei.

Manuscrisul aflat în posesia Bibliotecii Academiei Române are coperta originală, realizată din piele

maro, la colțuri cu modele florale incizate și în centru, scena Răstignirii incizată. O altă piesă de o valoare importantă este și *Ithica ieropolitica*, cunoscută și ca filosofia învățătoare de fire, lucrare ce cuprinde numeroase învățături creștine, cu puternic caracter

Ithica ieropolitica

moralizator, fiind scrisă spre povățuirea și folosul celor tineri. Documentul este tradus de Vartolomei Măzăreanu în 1764, textul este scris în limba română cu caractere chirilice pe hârtie cu filigran, scrierea este autografă cu cerneală neagră.

Manuscrisul este legat în carton pânzat, restaurat, dar păstrează coperta originală din piele maro-roșcat, cu chenar cu elemente florale, cu foiță de aur, incizate. În centru se află scena *Răstignirii*, realizată tot cu foiță de aur și incizată, iar în jur fiind reprezentați mai mulți sfinți și ingeri. Coperta este lucrată și semnată de Mihail Strilbițchi în 1764. Vartolomei Măzăreanu, cel care a adus un suflu nou în viața duhovnicească din Moldova secolului XVIII, a continuat să influențeze mediul bisericesc și monahal românesc prin valoroasa operă pe care o lasă moștenire. Arhimandritul își încheie neobosită muncă în 1780, cand trece la cele veșnice și este înmormântat la mănăstirea Putna.

Drd Nina Cristea

UN FAPT RECUNOSCUT - UNIREA TRANSILVANIEI CU ȚARA

La începutul secolului al XX-lea, caracterul românesc al Transilvaniei încetase să mai fie apanajul unui grup restrâns de cunoscători, cum fusese în Evul Mediu, și devenise, treptat, un fapt comun, cunoscut și recunoscut de cercuri tot mai largi ale opiniei publice internaționale. Contribuieră la aceasta românii ardeleni înșiși, prin revolta lui Horea, Cloșca și Crișan, prin unirea unei părți a românilor ardeleni cu Biserica Catolică și activitatea „Scolii ardeleni”, prin Revoluția de la 1848 și mișcarea memorandistă etc. Iar, la 1 Decembrie 1918, când, la Alba Iulia, peste 100.000 de români prezenți la Marea Adunare Națională au votat unirea teritoriilor românești din partea ungară a fostei monarhii habsburgice cu Țara, opinia publică internațională, în imensa ei majoritate, a salutat evenimentul ca un fapt de justiție și normalitate, a cărui împlinire era doar o chestiune de timp. Iar timpul, în sfârșit, venise!

Specialiștii au fost chemați să-și spună cuvântul

Conferința de Pace de la Paris, din anii 1919-1920, s-a impus în istoria relațiilor internaționale, fără îndoială, în primul rând prin importanța hotărârilor sale, care au schimbat nu numai harta Europei, dar și soarta unor națiuni, inclusiv a națiunii române. Ea se remarcă însă și prin rolul important pe care l-au jucat experții și oamenii de știință în impunerea unor decizii ale „Consiliului celor Patru Mari”

(Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța și Italia). Practic, nu a existat până atunci și nici după aceea o conferință de pace în care rolul specialiștilor și al oamenilor de știință să fie atât de mare în determinarea hotărârilor luate de oamenii politici ai lumii.

Comisia americană vine cu o propunere realistă

În SUA, încă din 1917, a fost creată o Comisie de investigare (Inquiry Commission), având drept coordonator pe colonelul House, un apropiat al președintelui Woodrow Wilson. Din Comisie mai făceau parte, printre alții, profesorul Clive Day, șeful Departamentului de Științe Politice al Universității Yale, Charles Seymour, profesor de istorie la aceeași universitate, Will S. Monroe, profesor de istorie la Școala Normală din Montclair, Douglas Johnson, profesor de geografie la Columbia University etc. Comisia a redactat peste 20 de studii în care recunoșteau dreptul poporului român la unitate național-statală. „Românii - se arată într-un referat întocmit de John F. Carter Jr. - trăiesc astăzi pe locurile unde au trăit cu cincisprezece secole în urmă strămoșii lor daci și romani”. În ianuarie 1919, în recomandarea pe care Comisia o făcea președintelui Wilson, se susținea ideea de a se acorda României întreaga Transilvanie, zonele locuite de români din Ungaria și două treimi din Banat. Frontiera propusă era foarte apropiată de aceea pe care, în final, Conferința o va stabili între România și Ungaria.

Delegația României la Conferința de Pace de la Paris: Ion I. C. Brătianu, președinte, general C. Coandă, dr. Alexandru Vaida-Voevod, ministru de Stat reprezentant al Transilvaniei, Nicolae Mișu, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Londra, Victor Antonescu, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Paris, Constantin Diamandy, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Petrograd, George Danielopol, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Washington.

Comisia britanică susține Unirea pe principiul naționalităților

În Marea Britanie, echivalentul britanic al Inquiry Commission a fost Departamentul de Informare Politică (Political Intelligence Department-P. I. D.), din cadrul Foreign Office-ului, condus de Sir William George Tyrell, colaborator apropiat al ministrului Afacerilor Externe, Sir Edward Grey. Din P. I. D. făceau parte eminenti cunoscători ai situației din Europa Centrală și de Sud-Est, precum Harold Nicolson și Allen Leeper, dar Departamentul se baza și pe prestigioși colaboratori precum Robert Seton-Watson și alții. Acest grup, încă din 1916, când guvernul britanic nu luase încă în considerare dezmembrarea Imperiului Habsburgic, cu o extraordinară capacitate de anticipare a evoluțiilor politice din regiune, avansa ideea dispariției Imperiului, a cărui existență era în contradicție cu aspirațiile de libertate și unitate națională ale popoarelor pe care le subjugă. Într-o altă lucrare-*Peace Handbooks*-, George Walter Prethero, coordonatorul activității P. I. D., susținea unirea Transilvaniei și Banatului cu România, pe baza principiului naționalităților.

Experții francezi vin cu o soluție favorabilă

Guvernul francez a trecut, în ianuarie 1917, la formarea unui *Comité d'Études*, care să facă propuneri pentru reglementarea problemelor postbelice din Europa Centrală. Doi membri ai Comitetului-André Tardieu și geograful Emmanuel de Martonne-, în proiectele privind frontiera de vest a României, au dat soluția cea mai favorabilă României. Datorită situației în care s-a aflat în anii 1916-1918, România nu a putut crea un colectiv de experți în vederea pregătirii documentației și lucrărilor necesare pentru apărarea drepturilor țării la Conferința Păcii. Dar când s-a negociat pacea cu Puterile Centrale, semnată la 7 mai 1918, la București, guvernul Marghiloman a reușit să prezinte un excelent studiu în care se demonstra caracterul românesc al Dobrogei. Din păcate, factorul politic antiromânesc a primat însă

atunci, și nu argumentele și dreptatea.

Profesionalismul specialiștilor români

Delegația română la Conferința de la Paris, condusă de primul ministru I. I. C. Brătianu, a avut însă în componența sa valoroși experți în domenii variate: juridic (Eftimie Antonescu, Constantin Antoniadă, Mircea Djuvara), economic și financiar (G. Caracostea, dr. Creangă, C. Crisan, N. Flondor, Eugen Neculce), geologie (Ludovic Mrazec), geografie și etnografie (Caius Brediceanu, Alexandru Lapedatu), militare (col. Toma Dumitrescu) etc. Notele, memorandumurile, aide-mémoireurile etc. înaintate reprezentanților marilor puteri reprezentate în Consiliul celor Patru, care au avut în mâinile lor puterea deciziei, se caracterizează prin înalt profesionalism, argumentație modernă, sobră și, lucru demn de remarcat, prin respectul datorat popoarelor vecine. Dar nu numai învingătorii-„mari” sau „mici”-au apelat la oamenii de știință în vederea pregătirii participării lor la Conferința de Pace, ci și țările aflate în rândul celor învinși. Pentru că, într-un anumit sens, Conferința de la Paris era „un altfel de război”, pe care cei învinși pe câmpul de luptă au sperat și au căutat să nu-l piardă și la masa verde.

Documentarul fără pereche al Ungariei

Ungaria este un exemplu. Când, în ianuarie 1920, delegația maghiară, condusă de contele A. Apponyi, sosește la Paris, la invitația Conferinței de Pace, însoțită de 38 de experți aleși dintre personalitățile științifice cele mai strălucite ale inteligenței maghiare, mulți dintre ei specialiști în problemele românești și, în mod special, în problemele Transilvaniei. Delegația aducea cu sine un material documentar și de propagandă imens, despre care Nicolae Titulescu, semnatar, împreună cu Ioan Cantacuzino, al Tratatului de la Trianon, declara câțiva ani mai târziu: „Afirm că Ungaria s-a prezentat la Conferința păcii cu un material documentar fără pereche și de așa natură încât,

cercetarea lui nu poate provoca decât admirația pentru patriotismul celor ce l-au adunat. Afirm, fără teama de a putea fi dezmințit, că nu este un singur argument, că nu este un singur considerent întrebuit de propaganda actuală care să nu fie cuprins în materialul prezentat Conferinței păcii”. După ce la 31 ianuarie 1919, Ion I.C. Brătianu a expus în fața Consiliului Suprem punctul de vedere românesc în problema Banatului, iar la 1 februarie a prezentat revendicările teritoriale complete ale Statului Român, la 3 februarie, Consiliul Suprem a format Comisia pentru Studiul Chestiunilor Teritoriale ce interesau România. Este vorba de opt excelenți experți, câte doi din partea fiecărei mari puteri: Clive Day și Charles Seymour (SUA), Sir Eyre Crowe și Allen W.A. Leeper (Anglia), André Tardieu și Jules Laroche (Franța) și Giacomo de Martino și contele Vannutelli-Rey (Italia).

Se trasează frontiera de vest a României

În linii generale, frontiera trasată avea în vedere revendicările românești, dar era la Răsărit de linia acceptată prin Tratatul din august 1916. La 12 mai 1919, Consiliul celor Patru a aprobat traseul frontierei între România și Ungaria, care a ramas neschimbat și după ce, la începutul anului 1920, delegația ungară a luat cunoștință de el și și-a exprimat punctul de vedere. Fixarea liniei de frontieră nu a însemnat însă și sfârșitul greutăților pe care România le avea de înfruntat.

O bucurie demnă

Când, la 4 iunie 1920, la Trianon fost semnat Tratatul de Pace cu Ungaria, la București nu au fost manifestații exuberante de satisfacție. Bucuria a fost prezentă, o bucurie liniștită, profundă, calmă. Pe bună dreptate, Nicolae Titulescu declara: „Tratatul de la Trianon apare tuturor românilor, și îndeosebi celor din Ardeal, ca o consfințire a unei ordini de drept mult mai redusă decât aceea pe care veacuri de conviețuire și suferințe comune au săpat-o în conștiința istorică a neamului nostru. De aceea, în chip firesc, în opinia noastră publică, Tratatul de la Trianon evoca mai curând ideea unei completări decât ideea unei amputări”.

Gabriela Dumitrescu

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X